

АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ

Виноградова Олена Володимирівна,
доктор економічних наук, професор;

Барна Марта Юрїївна,
кандидат економічних наук, доцент

Проаналізовано досвід цивілізованих країн світу як шлях вирішення проблем розвитку внутрішньої торгівлі України на інтенсивній (інноваційній) основі під час трансформаційних змін. Обґрунтовано напрями адаптації національного нормативно-правового поля на основі ліквідації суперечностей між національним законодавством і законодавством країн ЄС.

Ключові слова: внутрішня торгівля, розвиток, трансформаційні зміни, зарубіжний досвід, адаптація, законодавство.

Як підтверджує світовий досвід розвитку торгівлі в умовах змін, які виникають на різних етапах розвитку національних економік та міжнародної торгівлі загалом, без вирішення проблем в інституційно-трансформаційній підсистемі (*далі* – ІТП) у спосіб усунення гальмівних чинників, що не дозволяють сфері виконувати свою соціально-економічну функцію і викликають виникнення проблем у соціальній та економічній підсистемах, неможливо забезпечити подальший її розвиток. Водночас політико-правове поле, в якому регулюються процеси розвитку внутрішньої торгівлі в Україні, не дозволяє використати весь без винятку досвід країн-лідерів на міжнародному ринку з метою врегулювання процесів і вирішення проблем у системі внутрішньої торгівлі (*далі* – СВТ). Таким чином, необхідними є вивчення та виділення як загальноприйнятих для всіх країн основ розвитку торгівлі в еволюційному аспекті під час змін в економічних системах, так і виділення досвіду тих країн, який можливо адаптувати в Україні з метою вирішення практичних проблем і забезпечення подальшого розвитку СВТ.

Питанням розвитку системи внутрішньої торгівлі в умовах трансформаційних змін приділялося багато уваги вітчизняними [6, 7, 9, 12] і зарубіжними вченими [1, 3, 14–19]. Наведено різні аспекти (еволюційний, інноваційний, фінансово-економічний) торговельної проблематики, однак бракує системного комплексного підходу до визначення напрямів розвитку системи внутрішньої торгівлі в умовах трансформаційних змін в Україні з урахуванням можливостей адаптації зарубіжного досвіду. Розглядаючи сутність загальноприйнятих основ розвитку торгівлі в еволюційному аспекті, характерних для всіх цивілізованих країн світу під час змін в

економічних системах, слід зазначити, що сучасний стан розвитку світової економіки супроводжується змінами, пов'язаними з переходом до постіндустріального інформаційного суспільства.

Передумовою переходу внутрішньої торгівлі в Україні до інтенсивного (інноваційного) способу розвитку на основі підвищення ефективності СВТ з метою задоволення потреб споживачів щодо якості й ціни на товари і послуги, можна визнати вдосконалення ІТП на визначених вище засадах, що виправдовується досвідом цивілізованих країн. Водночас зміни в ІТП СВТ України, які наблизять сферу до розвитку на інтенсивній основі, пов'язані з вирішенням низки проблем, виявлених під час проведення емпіричних і соціологічних досліджень. При цьому слід урахувати характерні для всіх цивілізованих країн-лідерів у міжнародній торгівлі процеси розвитку підприємництва в еволюційному аспекті.

Тому **метою** статті є аналіз сукупності науково-методичних підходів до розвитку системи внутрішньої торгівлі в умовах трансформаційних змін в Україні з урахуванням можливостей адаптації зарубіжного досвіду.

На відміну від початкового етапу розвитку торгівлі (1820–1870 рр.), коли в умовах вільної конкуренції між підприємствами при збуті продукції зусилля суб'єктів були зосереджені на підвищенні прибутку у спосіб підвищення цін, а самі зв'язки в межах фірм між власником і працівниками проходили через призму домінуючого становища власника в усіх випадках їх зв'язків [12], наступний етап (1871–1930 рр.) характеризувався деякими процесами, що наближали торгівлю до інтенсивного (інноваційного) розвитку сучасного періоду: в умовах укрупнення суб'єктів торговельної діяльності та формування монопо-

лістичної позиції міцніших щодо капіталу фірм у США виникла нова форма підприємництва (франшизинг), яка стала імпульсом для активізації підприємницьких структур у різних країнах і була однією з форм зв'язків між великими та малими фірмами. За цих умов посилювалися вимоги роботодавців до підвищення кваліфікації кадрів, для чого використовувалися різні системи мотивації з метою зацікавлення працівників у результатах праці. Як наслідок, підвищилась оплата праці останніх, яка безпосередньо залежала від якості, що отримує споживач при закупівлі товару (послуг) у сфері торгівлі [12]. Очевидно, що така політика в ІТП та управлінській підсистемах СВТ сприяла вирішенню певних проблем, які сьогодні виникли в соціальній підсистемі (неякісний рівень обслуговування споживачів, низька кваліфікація персоналу торговельних підприємств). Ще більшою мірою наближенню внутрішньої торгівлі в Україні до розвитку на інтенсивній основі сприятиме досвід цивілізованих країн (переважно Західної Європи), які на третьому етапі (1931–1975 рр.) відбудовували політику розвитку внутрішньої торгівлі на засадах використання результатів науки і техніки з метою підвищення ефективності. Саме в цей період персоналу торговельних підприємств та фізичних осіб-підприємців у сфері були властиві такі риси, як сміливість, прагнення докласти максимальних зусиль для досягнення успіху, почуття патріотизму до своєї фірми, боротьба за її марку та імідж тощо [12], що дозволило мінімізувати негативний вплив чинників соціальної підсистеми СВТ у цивілізованих країнах, пов'язаних із кваліфікацією персоналу, недостатнім (неякісним) рівнем обслуговування споживача. До країн, які пройшли всі ці етапи та які сьогодні розвивають внутрішню торгівлю на інтенсивній (інноваційній) основі, можна віднести передусім США, Францію, Німеччину, Велику Британію, Японію – лідерів міжнародної торгівлі, частка яких становить близько половини обсягу світової торгівлі товарами і 75 % вартісного обсягу експорту послуг [7, с. 104–105].

На жаль, під час переходу України до ринкового способу розвитку національної економіки цінний досвід країн, які наближали розвиток внутрішньої торгівлі з урахуванням перелічених засад до інтенсивного (інноваційного) напрямку, не був використаний унаслідок переважання у СВТ країни гальмівних чинників суто інституційно-трансформаційного порядку: в умовах переходу до ринкової економіки, що трансформувалася на ринковій (лібералізованій) законодавчій базі, не було створено середовища для розвитку підприємництва та формування класу підприємців; незважаючи на високий рівень освіти працівників і досить високу кількість ініціативних людей не вдалося створити стабільне підприємницьке середовище; проблемні елементи економічної реформи, невдала приватизація, недоброякісне,

суперечливе й таке, що зазнає постійних змін, законодавство, не підвищило рівень довіри і не створило достатньої мотивації для формування підприємництва; держава не виступала гарантом стабілізації підприємницького середовища; набула розвитку тіньова економіка за недотримання суб'єктами законів та інших правових актів, які регламентують розвиток торгівлі [12]. Отже, за цих умов суб'єкт управління сферою в Україні замість використання досвіду цивілізованих країн щодо наближення внутрішньої торгівлі до інтенсивного (інноваційного) способу розвитку на перерахованих засадах створив інституційно-трансформаційне середовище з безліччю гальмівних чинників, які призвели до унеможливлення виконання сферою своєї соціально-економічної функції.

Отже, для адаптації зарубіжного досвіду розвитку СВТ в Україні передусім необхідно врахувати загальні для країн-лідерів базові умови розвитку сфери на інтенсивній (інноваційній) основі під час змін, пов'язаних із переходом до постіндустріального інформаційного суспільства (табл. 1).

Очевидно (див. табл. 1), що визначені першочергові заходи щодо розвитку СВТ, які необхідно запровадити в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду, проходять через базову ІТП СВТ і при цьому спрямовані на вирішення гострих проблем розвитку сфери не тільки у цій підсистемі, а й у соціальній та економічній. У цьому полягає комплексність підходу щодо адаптації зарубіжного досвіду розвитку сфери на інтенсивній (інноваційній) основі, який є характерним для цивілізованих країн на сучасному етапі переходу до постіндустріального інформаційного суспільства. Водночас на особливу увагу заслуговує досвід окремих країн, що досягли на міжнародному ринку торгівлі певних конкурентних переваг, який можливо адаптувати в Україні для вирішення практичних проблем у сфері та забезпечення подальшого розвитку СВТ.

Насамперед слід виділити досвід реалізації інституційно-трансформаційних змін з метою подолання негативного впливу чинників на розвиток соціальної підсистеми СВТ. У цьому контексті корисним може виявитися досвід Франції щодо вдосконалення процесу регулювання цін на споживчому ринку на товари й послуги.

Під час вивчення досвіду Франції щодо регулювання процесу ціноутворення в роздрібній торговельній мережі протягом 1996–2007 рр. привертає увагу зміст Акта Галлана, прийнятого 1 липня 1996 р. [14, с. 355], в якому чітко визначено механізм встановлення мінімальної рівня ціни з порядком її розрахунку суб'єктами роздрібною торговельною мережі. Особливостями цього порядку було те, що до мінімальної роздрібною ціни було включено всі знижки на час підписання контракту, транспортні витрати й податки, оплата послуг за мар-

Таблиця 1

Базові передумови розвитку СВТ України на основі адаптації зарубіжного досвіду розвитку сфери на інтенсивній (інноваційній) основі

Першочергові заходи щодо розвитку СВТ, які необхідно запровадити в Україні	Базова підсистема СВТ	Напрямок вирішення проблем / підсистема
Запровадження інноваційних рішень суб'єктом управління СВТ щодо безперервного оновлення продукції та послуг, які надаються споживачу на основі використання сучасних досягнень науки й техніки	Інституційно-трансформаційна	Задоволення потреб споживача щодо ціни та якості товарів і послуг / соціальна
Підвищення ефективності функціонування СВТ на основі запровадження стандартів і технологій ведення бізнесу, які відповідають міжнародним стандартам, міжнародним критеріям макроекономічної та податкової політики, політики у сфері зайнятості	Інституційно-трансформаційна	Підвищення ефективності розподілу ресурсів у процесі діяльності (матеріальних, фінансових і трудових) / економічна та соціальна
Укрупнення суб'єктів торговельної діяльності та формування монополістичної позиції міцніших щодо капіталу торговельних підприємств	Інституційно-трансформаційна	Вирішення проблеми розвитку торговельної інфраструктури та активізація підприємницьких структур / інституційно-трансформаційна й економічна
Підвищення кваліфікації та розвиток мотивації персоналу торговельних підприємств до поліпшення результатів праці, розвиток мотивації підприємців у сфері до здійснення ефективної торговельної діяльності	Інституційно-трансформаційна	Вирішення проблеми якісного кваліфікованого обслуговування споживача, підвищення якості товарів і послуг / соціальна
Ліквідація виявлених чинників гальмування, природа виникнення та вияв яких криються в лібералізації торгівлі в Україні з часу переходу до ринкової економіки; виконання державою функцій гаранта стабілізації підприємницького середовища; мінімізація виявів тіньової економіки та її ліквідація	Інституційно-трансформаційна	Розвиток торговельної інфраструктури на основі формування середовища для розвитку підприємництва, вдосконалення законодавства у сфері внутрішньої торгівлі / інституційно-трансформаційна та економічна

кетингові дослідження та просування товару рітейлерами.

Таким чином, порядком було закладено механізм унеможливлення штучного завищення ціни товару (послуги) на основі необґрунтованого включення цих витрат, з одного боку, а з іншого – усувалися демпінгові продажі [15, с. 31]. Завдяки зазначеному механізму стабілізувалися відносини між виробниками та рітейлерами, при цьому для останніх встановлювалися однакові закупівельні ціни, які де-факто виявилися мінімальними роздрібними. Як наслідок, виникли нецінові форми конкуренції на ринку закупівлі та обирався виробник, який пропонував товар за більш низькою ціною. Наступним кроком в унеможливленні штучного завищення цін у торговельній мережі Франції стало прийняття Акта Дютрейля в липні 2005 р. Цим документом було закладено розширення можливостей цінової конкуренції між великими торговельними мережами, яким дозволялося знижувати ціну інвойсу до нового мінімального порогу на розмір маркетингових бонусів в обмежених обсягах [16, с. 751]. Наслідком цих заходів стало те, що ціновий розрив між «найбільш дорогими» й «найбільш дешевими» магазинами зріс, а ціни на товари національних брендів були зниженими, що сприяло досягненню Францією конкурентних переваг у Європі, де ціни у грошовому еквіваленті на аналогічні товари та за аналогічною якістю були нижчими лише в Нідерландах [17, с. 20]. З огляду на те, що на сучасному етапі розвитку національної економіки для населення України ціновий чинник є вирі-

шальним в умовах економічної нестабільності й зниження купівельної спроможності, з одного боку, та безконтрольної цінової політики держави в роздрібній мережі – з іншого, вдосконалення процесу ціноутворення з метою якомога більшого задоволення потреб споживачів і збільшення на цих основах обсягу товарообігу є вельми актуальним практичним завданням для суб'єкта управління СВТ.

Не менш корисним для розвитку сфери на сучасному етапі може виявитися досвід окремих країн, які впроваджували інституційно-трансформаційні зміни з метою подолання негативного впливу на розвиток сфери чинників економічної підсистеми СВТ (зокрема, США, Польщі та Бразилії). Передусім цей досвід висвітлює вирішення проблеми несформованої торговельної інфраструктури, що не дозволяє збільшити товарообіг у запланованих і бажаних обсягах. Так, наприклад, для вирішення цих взаємопов'язаних проблем у США ще наприкінці XIX ст. почали формувати мережеві форми торгівлі; одними з перших мереж були *Great Atlantic and Pacific Tea Company* (заснована у 1858 р.), *Jones Brothers Tea Company* (заснована у 1872 р.) та *F.W. Woolworth Company* (заснована у 1878 р.) [18, с. 275]. У 30-х роках XX ст. ця форма набула свого розвитку та контролювала лівову частку роздрібно-товарообігу США [18, с. 277]. Окремі дослідники [17, с. 14] окреслюють період створення мережевої форми торгівлі періодом «торговельної революції», яка сприяла суттєвим фундаментальним змінам у національ-

ній економіці: завдяки розвитку цієї форми збільшилися як обсяги сфери виробництва, так і обсяги товарообігу при зростанні попиту, що задовольнив потреби споживача у товарах у необхідній кількості та за доступною (нижчою, ніж раніше) ціною [19, с. 27–28]. Переваги такої організації роздрібною торгівлі, на переконання деяких дослідників [13, с. 290–291], полягають у тому, що вона втілює в собі сучасні технології та системи розподілу товарів з можливістю обслуговування максимальної кількості споживачів. При тому, що в США левова частка роздрібного товарообігу припадає саме на цю форму організації внутрішньої торгівлі, за даними компанії *ACNielsen*, у країнах Західної Європи загалом вона складає близько 80 %, у Польщі – 36 %, у Бразилії – 28 % [13, с. 293]. Якщо в США ця форма роздрібною торгівлі перебуває на стадії сформованості протягом останнього століття, то в Польщі та Бразилії набуває свого розвитку в останні десятиліття.

Отже, досвід окремих країн, які запроваджували інституційно-трансформаційні зміни з метою подолання негативного впливу на розвиток сфери чинників економічної підсистеми СВТ на основі розвитку торговельної інфраструктури, має для України велике значення, оскільки ця проблема є найбільш суттєвою, що підтверджено результатами проведених емпіричних і соціологічних досліджень. Водночас окремі країни вживають певних заходів щодо впровадження кардинальних інституційно-трансформаційних змін, завдяки яким вирішуються проблеми та нейтралізується негативний вплив чинників як в економічній, так і в соціальній підсистемах та підсистемі управління одночасно. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує досвід країн, які одночасно з Україною перевели свої національні економіки на ринкові підходи, але досягли певних успіхів у розвитку внутрішньої торгівлі на засадах запровадження кардинальних інституційно-трансформаційних змін з метою мінімізації негативного впливу соціальних та економічних чинників у СВТ – Російської Федерації та Білорусі. При цьому слід зазначити, що порівняно спільні базові умови правового регулювання внутрішньої торгівлі й традиції ведення бізнесу у цих країнах дозволяють адаптувати їх досвід в Україні без суттєвих кардинальних змін у нормативно-правовому полі.

Під час аналізу досвіду Російської Федерації у цьому контексті заслуговують на увагу результати досліджень російського вченого-економіста Ю. Л. Александрова [1]. Зокрема, цей учений зосереджував увагу на тому, що внутрішня торгівля виконує функцію інструменту економічного розвитку країни завдяки розподілу засобів між сферою виробництва та споживання лише за наявності підприємницького мотиваційного чинника, який дозволяє задовольнити економічні інтереси виробників і споживачів. Завданням держави при цьому є створення сприятливого мотиваційного

підприємницького середовища, в якому задовольняються інтереси окремих суб'єктів у сферах виробництва, торгівлі та споживання. Саме таке середовище, на думку вченого, формується у спосіб утворення суспільних об'єднань споживачів. Особливу увагу при формуванні цього середовища автор приділяє укрупненню торговельних структур і розвитку інфраструктури у сфері [1, с. 3–5]. Очевидно, що за такого підходу вирішуються одночасно проблеми в інституційно-трансформаційній (розвиток торговельної інфраструктури), економічній (збільшення обсягів виготовлення, збуту та реалізації продукції і товарообігу) та соціальній підсистемах (задоволення потреб споживачів у товарах і торговельних послугах).

На розвитку торговельної інфраструктури як способі вирішення проблем ІТП СВТ концентрують увагу й учені-економісти Республіки Білорусь [3]. При цьому запровадження кардинальних змін у цій підсистемі вони пов'язують із необхідністю вдосконалення підсистеми управління сферою, що сприятиме вирішенню наявних у ній соціальних та економічних проблем. У такий спосіб забезпечується соціально-економічний розвиток самої сфери (відповідно виконання нею своєї соціально-економічної функції), підвищується якість життя населення, яке має можливість отримати необхідні товари й послуги високої якості в розвиненій торговельній мережі завдяки відбудованій торговельно-логістичній мережі з урахуванням розвинених якісних транспортних комунікацій [3, с. 38]. Таким чином, утворюються нові формати роздрібних та оптових організацій. До новітніх форм розвитку торговельної інфраструктури, які відповідають такому формату, у Республіці Білорусь можна віднести торговельно-логістичні центри, розвинені позамагазинні центри (інтернет-технології) та великомасштабні мережеві структури роздрібною торгівлі [8]. Набуло поширення створення виробниками власних торговельних мереж; формуються передумови для реалізації інвестиційної політики у сфері та розвитку таких підприємницьких структур, як мережі інститутів фінансування, кредитування, страхування, інвестиційних, інноваційних і венчурних комерційних фондів [11]. Але найголовнішим успіхом у розвитку внутрішньої торгівлі в цій країні, що наближає її до рівня розвинених країн-лідерів, які вже перейшли до стадії інтенсивного (інноваційного) розвитку в умовах постіндустріального суспільства, можна визнати сформовану інноваційну інфраструктуру у сфері, у якій державою забезпечуються умови для розвитку інноваційного середовища як у сфері загалом, так і в окремому торговельному підприємстві (в організації) зокрема. Для цього створено центри підтримки підприємництва, інкубатори малого підприємництва, центри трансферу технологій, науково-технологічні парки, парки високих технологій та інноваційні фонди. Здебільшого ці центри здійс-

нують обслуговування суб'єктів у сфері за такими напрямками, як підготовка кадрів, маркетинг, інформаційне забезпечення та кредитування переважно малого бізнесу [5]. Отже, на основі аналізу досвіду Республіки Білорусь можна констатувати, що завдяки обраним заходам вирішуються проблеми ІТП СВТ, характерні нині для України, й усуваються негативні чинники в інших підсистемах (у соціальній та економічній і в управлінській). При цьому досвід цієї країни свідчить про те, що завдяки вжиттю таких заходів можливо наблизити розвиток внутрішньої торгівлі до інноваційного типу, який притаманний розвиненим країнам в умовах постіндустріального інформаційного суспільства.

Водночас незалежно від того, досвід якої країни використовується для розвитку СВТ України з метою зміни на більш сприятливу та ефективну ІТП, необхідною є адаптація національного нормативно-правового поля до цих змін, якщо існують певні протиріччя між чинною законодавчою базою та характером заходів, які планується вжити в умовах трансформації. Поряд із прийняттям Закону України «Про внутрішню торгівлю» (досі не був прийнятий в Україні, і його проекти неодноразово вносилися на розгляд Верховної Ради України) [10] нормативно-правовому врегулюванню з метою вирішення проблеми розвитку торговельної інфраструктури підлягає таке питання, як структуризація мережі роздрібною торгівлі, для чого необхідно узгодити зазначений базовий нормативно-правовий акт із чинним Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [4].

З метою адаптації в Україні досвіду інших країн щодо посилення мотивації підприємців та врегулювання відносин між суб'єктами торговельної діяльності при їх укрупненні в торговельній системі різного рівня у нормативно-правовій площині (зокрема Законі України «Про внутрішню торгівлю», який необхідно прийняти для розвитку сфери) необхідно визначити механізми стимулювання суб'єктів і підприємців до чесної конкуренції та утримання від необґрунтованого завищення цін на товари і послуги, що надаються споживачам. Аналогічні механізми стимулювання мають бути передбачені та налагоджені при взаємодії між виробниками і суб'єктами у сфері, які здійснюють закупівлю товарів оптом. Для розвитку не тільки торговельної, а й транспортної інфраструктури, від якої залежить збільшення товарообігу та обслуговування споживачів, у нормативно-правовому полі необхідно визначити механізм взаємодії сфери з іншими галузями і сферами національної економіки, міжнародними торговельними організаціями, регіональними органами виконавчої влади. З метою підвищення якості обслуговування споживачів, унеможливлення неякісного рівня та некваліфікованого обслуговування суб'єктами торговельної діяльності для останніх необхідно в за-

конодавчому порядку закріпити норми відповідальності. З метою сприяння розвитку торговельної інфраструктури на основі укрупнення суб'єктів торговельної діяльності, що властиво для всіх країн, досвід яких висвітлено вище, у нормативно-правовому полі необхідно передбачити механізми розвитку великих торговельних центрів у спосіб пільгового оподаткування при будівництві нових об'єктів за сучасними технологіями з розвинутою сервісною інфраструктурою, у якій споживач має можливість отримати максимальний перелік послуг при придбанні товарів у необхідній кількості і бажаній якості та за найширшим товарним асортиментом.

Саме орієнтація на адаптацію національного законодавства до законодавства ЄС є вимогою часу й тенденцій розвитку торговельних партнерських відносин, що підтверджують результати аналізу міжнародної торгівлі між ЄС-28 і т. зв. країнами Східного партнерства за 2002–2013 рр., які свідчать про позитивні зміни для розвитку партнерських торговельних відносин між Україною та ЄС. Так, за цей період міжнародна торгівля товарами між країнами ЄС-28 та шістьма країнами Східного партнерства (Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна) зросла з 22,3 до 74,8 млрд євро); поміж усіх країн ЄС-28 найбільший обсяг експортно-імпорتنих операцій з країнами Східного партнерства за цей період зареєстровано в Німеччині (6 млрд 759 млн євро) та Італії (5 млрд 961 млн євро), тоді як серед країн Східного партнерства – в Україні (18 млрд 398 млн євро) та Білорусі (5 млрд 874 млн євро) – Україна є основним торговельним партнером серед шести країн Східного партнерства з країнами ЄС-28, оскільки на її імпорт припадало 63,3 %, а на експорт – 64,46 % загального обсягу зовнішньої торгівлі серед шести країн Східного партнерства. Позитивна динаміка збільшення обсягів зовнішньої торгівлі між ЄС-28 і країнами Східного партнерства протягом проаналізованого періоду свідчить про зростання рівня співпраці та реально високий потенціал для подальшого співробітництва [2]. Однак, незважаючи навіть на ці позитивні тенденції у розвитку партнерських відносин між Україною та ЄС, головною метою вдосконалення нормативно-правового поля в Україні мають бути не стільки наміри щодо якомога швидшої адаптації національного законодавства до міжнародних норм, скільки використання досвіду інших країн, який дозволить сприяти національним суб'єктам сфери у спрощеному веденні торговельної діяльності, забезпеченні рівних прав усім суб'єктам, полегшенні процесу ведення бізнесу на основі їх мотивування до надання якісних послуг споживачу.

На основі досвіду країн, який можливо адаптувати в Україні, можна систематизувати результати проведеного наукового дослідження, виходячи з наявних проблем розвитку сфери, що потребують першочергового вирішення (рис.).

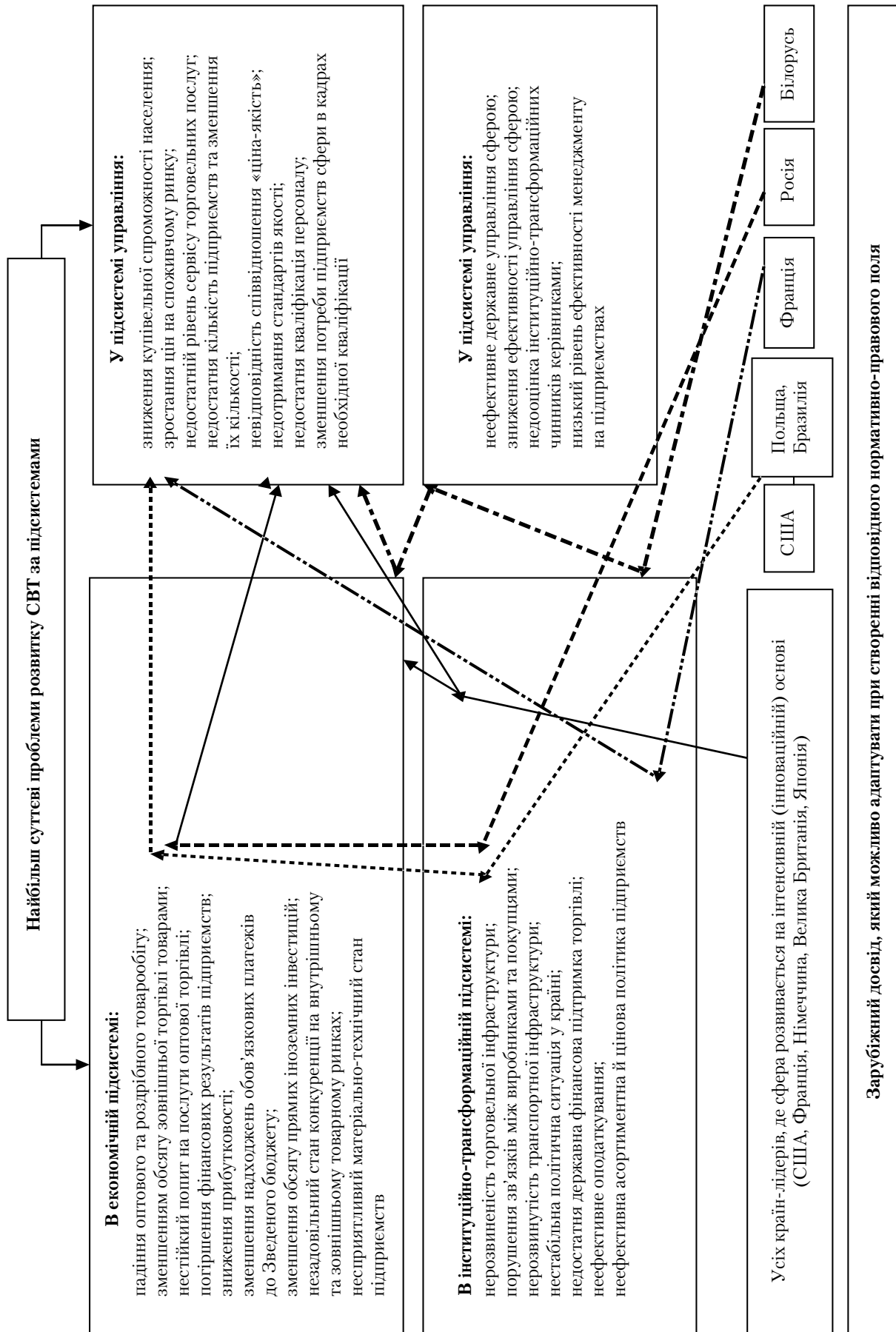

Рис. Напрями адаптації зарубіжного досвіду розвитку СВТ в умовах трансформації в Україні з метою вирішення першочергових проблем

Висновки

1. Вивчення та використання зарубіжного досвіду в Україні є можливістю вирішення проблем у підсистемах СВТ для розвитку внутрішньої торгівлі. При цьому корисним є досвід цивілізованих країн світу, які забезпечують інтенсивний (інноваційний) розвиток внутрішньої торгівлі.

2. Першочергові заходи щодо розвитку СВТ, яких необхідно вжити в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду, здійснюються в ІТП СВТ і спрямовані на вирішення гострих проблем розвитку сфери як у цій підсистемі, так і в соціальній, економічній та управлінській підсистемах.

3. Для використання зарубіжного досвіду в Україні необхідною є адаптація національного

нормативно-правового поля на основі ліквідації суперечностей між національним законодавством і законодавством країн ЄС з урахуванням курсу України на євроінтеграцію, положень Угоди щодо членства в ЄС, міжнародних договорів про здійснення торгівлі та співробітництва України й іншими країнами у межах СОТ.

На підставі результатів проведеного дослідження та висновків можна констатувати, що на основі вивченого зарубіжного досвіду можливо вирішити проблеми розвитку СВТ і внутрішньої торгівлі в Україні. Цей досвід може бути врахований під час розроблення механізмів розвитку системи та усунення практичних проблем розвитку в кожній підсистемі СВТ.

Список використаних джерел

1. *Александров Ю. Л.* Эволюция торговли и ее роль в развитии экономики : дис. ... д.э.н., 08.00.05, 08.00.01 – Экономическая теория / Ю. Л. Александров. – Красноярск : Красноярский государственный торгово-экономический институт, 2003. – 463 с.
2. *Аналіз міжнародної торгівлі між ЄС-28 та країнами Східного партнерства за 2002–2013 рр.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infolight.org.ua>
3. *Владыко А. В.* Оценка состояния и направлений инновационного развития торговой отрасли и торговых организаций Республики Беларусь / А. В. Владыко // Экономика Крыма. – 2009. – № 26. – С. 38–41.
4. *Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : закон України від 28.12.2007 р.* // Вісник Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 409.
5. *Инновационные технологии в Беларуси: инвестиции, наука, техника: по материалам БЕЛТА/17.10.2008 г.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://google.by>
6. *Любушкин Н. П.* Анализ финансово-экономической деятельности предприятия / Н. П. Любушкин. – М., 1999. – 472 с.
7. *Нікітіна М. Г.* Світове господарство і міжнародні економічні відносини: просторові аспекти розвитку : навч. посіб. / М. Г. Нікітіна. – К. : ЦНЛ, 2004. – 192 с.
8. *Основные показатели социально-экономического развития Республики Беларусь за 2008 г.* – Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.belstat.gov.by>
9. *Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці : монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка.* – Суми : Університетська книга, 2005. – 582 с.
10. *Про внутрішню торгівлю : проект закону України від 10.06.2009 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article/system?art_id
11. *Программа развития внутренней торговли Республики Беларусь на 2006–2010 гг. : постановление Совета Министров РБ от 27 июля 2006 г. № 941* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.government.by/upload/docs/pdp2011_2015.pdf
12. *Розвиток форм виробництва та підприємництва. Організація підприємства: історичний нарис і сучасні тенденції розвитку* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/economics/documents/category-60/doc-78>
13. *Социология: Энциклопедия.* – 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voluntary.ru>
14. *Colla E.* Distorted Competition: Below-Cost Legislation, «Marges Arrie`re» and Prices in French Retailing // European Retail Digest. – 2006. – 16 (3). – P. 353–373.
15. *Colla E.* Below-Cost Legislation, Price Competition and Inflation in French Retailing // European Retail Digest. – 2004. – 44. – P. 31–35.
16. *Colla E.* Banning Below-Cost Resale in France: The Impact on Pricing Decisions / E. Colla, P. Lapoul // International Journal of Retail & Distribution Management. – 2008. – 36 (10). – P. 746–758.
17. *Hamilton G.* Introduction // The Market Makers: How Retailers Are Reshaping the Global Economy / G. Hamilton, M. Petrovic, B. Senauer (eds.). – Oxford: Oxford University Press, 2011. – P. 1–30.
18. *Palmer J. L.* Economic and Social Aspects of Chain Stores / J. L. Palmer // The Journal of Business of the University of Chicago. – 1929. – July, 2 (3). – P. 272–290.
19. *Russell F. A.* The Social and Economic Aspects of Chain Stores / F. A. Russell, R. W. Lyons, S. M. Flickinger // The American Economic Review. – 1931. – 21 (1). – P. 27–36.